

Doğa Korumada ve Süs Bitkileri Üretiminde Palmiye Merkezi

Ragıp ESENER^{1*}

¹Palmiye Merkezi, Köyceğiz / Muğla

***Sorumlu yazar:** palmiyemerkezi@palmiyemerkezi.com

ÖZET

Palmiyegiller, dünyanın tropikal ve subtropikal bölgelerine dağılmış olmasına karşın, yeryüzünün en çok tehdit altındaki nemli tropikal orman habitatlarında zengin biyolojik çeşitlik gösterir. Palmiye taksonları coğrafik olarak, Amerika, Afrika ve Asya-Pasifik bölgesi arasında değişerek yeryüzüne dağılmışlardır. Türkiye sınırlarında birçok bölge palmiye yetiştiriciliğine uygundur. Ancak palmiye yetiştiriciliği ve farklı türlerin üretimi yalnızca Akdeniz Bölgesi'nde yaygındır. Bu çalışma kapsamında, Türkiye'nin ilk Palmetum'unu bünyesinde bulunduran Palmiye Merkezi ve Botanik Parkının kuruluşu, amaçları, işlevleri, koleksiyonları ve doğa korumadaki rolü ile ilgili bilgi verilmiştir. Palmiye Merkezindeki koleksiyonda 33 adeti satışta olmak üzere toplam 111 adet farklı türde palmiye bulunmaktadır. Palmiye merkezinde ana tema palmiye koleksiyonlarının sergilenmesi ve üretimi olmasına rağmen, otsu bitkiler, tıbbi-aromatik bitkiler ve sucül bitkiler gibi farklı türlerin koleksiyonlarına ve üretimlerine de yer verilmektedir. Ayrıca merkez bünyesinde endemik bitkiler kültüre alınarak, *Ex-situ* koruma çalışmalarına katkı sağlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Palmetum, Palmiye Merkezi, Botanik Parkı, Doğa Koruma.

Palm Center in Nature Conservation and Ornamental Plant Production

ABSTRACT

Although the palmaceae are distributed in tropical and subtropical regions of the world, they show rich biodiversity in the earth's most threatened moist tropical forest habitats. Palm taxa are geographically distributed over the earth, varying between America, Africa and the Asia-Pacific region. Many regions within the borders of Turkey are suitable for palm cultivation. However, palm cultivation and production of different species are common only in the Mediterranean Region. Within the scope of this study, information was given about the establishment, purposes, functions, collections and role of the Palm Center and Botanical Park, which includes Turkey's first Palmetum, in nature protection. There are a total of 111 different types of palm trees, 33 of which are on sale, in the collection at the Palm Center. Although the main theme of the palm center is the exhibition and production of palm collections, collections and productions of different species such as herbaceous plants, medicinal-aromatic plants and aquatic plants are also included. In addition, endemic plants are cultivated in the center, contributing to *Ex-situ* conservation studies.

Keywords: Palmetum, Palm Centre, Botanical Park, Nature Conservation.

1. Giriş

Palmiyegiller (Arecaceae/ eski ad: Palmae), simgesel tek çenekli (monokotiledon) çiçekli bitkilerden oluşan geniş yayılışlar ve zengin takson çeşitliğine sahip bir ailedir. Dünyanın tropikal ve subtropikal bölgelerine dağılmış olmasına karşın, yeryüzünün en çok tehdit altındaki nemli tropikal orman habitatlarında zengin biyolojik çeşitlik gösterir. Palmiyegiller, 188 cins ve yaklaşık 2.585 türe sahiptir. Bu taksonlar coğrafik olarak, Amerika (yaklaşık

730 tür), Afrika (yaklaşık 65 tür) ve Asya-Pasifik bölgesi (yaklaşık 1.600 tür) arasında değişerek yeryüzüne dağılmışlardır (Anonim, 2023).

Literatür araştırmalarında bakıldığında palmyelere ilişkin çalışmaların oldukça kısıtlı olduğu görülmektedir. 20. yüzyıla kadar, yalnız ekonomik değeri olan Hurma, Hindistan Cevizi ve Yağ Palmiyeleri ile ilgili bilimsel araştırmaların yapılmıştır (Carmen Armenta-Méndez ve ark., 2019). Günümüzde insanların refah seviyelerinin artması ile peyzaj ile ilgili algıları da gelişmiştir. Birçok palmye türü, süs bitkisi olarak değer görmeye başlamıştır (Uzun ve Söğüt, 1998).

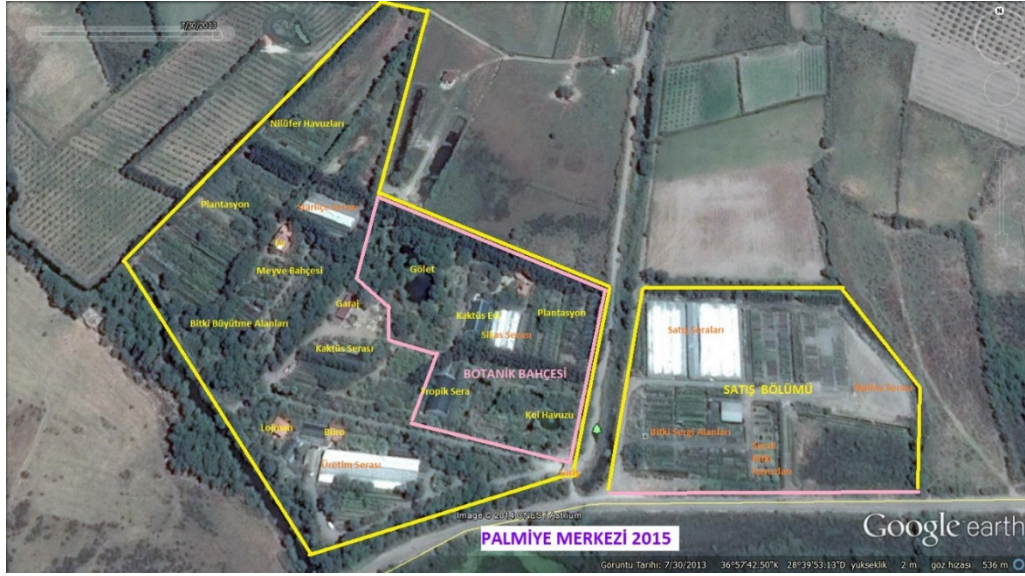
Türkiye sınırlarında birçok bölge palmye yetiştiriciliğine uygundur. *Phoenix theophrasti* Greuter ilk defa 1967 yılında, Girit Adasında, İsveçli Botanikçi Dr. W. Greuter tarafından keşfedilmiştir (Resim 1 1). Bu palmye türü, Boydak ve Yaka (1983) tarafından Daçça Yarımadasında bulunmuştur. Boydak (1985) yılında aynı palmyeyi, Finike Körfezi, Kumluca-Karaöz kıyılarında da bulmuştur. Milattan 400 yıl önceki yazısında ilk defa bu palmyelerden bahseden Yunan'lı botanikçi Theophrastus'a atfen bu hurma türüne *Phoenix theophrasti* adı verilmiştir. Boydak (1990) tarafından Bodrum Gölköy'de yeni bir tür olan, *Phoenix theophrasti* Greuter subsp. *Golkoyana* Boydak keşfedilmiştir (Esener, 1999).

Resim 1. a- *Phoenix theophrasti* - *Cycas revaluta* **b-** *Phoenix theophrasti* **c-** *Phoenix theophrasti*

2. Palmiye Merkezinin Tarihçesi

Palmiye Merkezi 1993 yılında Dr. Ragıp Esener tarafından Muğla'nın Köyceğiz ilçesinde kurulmuştur. Bugün bir Botanik Park'a dönüşen tesisin kuruluş amacı; Türkiye'de ilk defa bir Palmetum oluşturulmasıydı. Arboretum nasıl "Yaşayan Ağaç Müzesi" olarak bilinmekteyse, Palmetum da "Yaşayan Palmiye Müzesi" dir (Şekil 1).

Şekil 1. Palmiye Merkezi uzaydan görünüş

1995 yılında, posta ve tohum masraflarının bir kısmını karşılamak için, Palmiye Kulübü kurulmuştur ve ziyaretçilere açılmıştır. Kulübün ilk açıldığı yıl mevcutta olan 29 Ziraat Fakültesinin Dekanlarına ve Peyzaj Mimarlığı bölümlerine kulübe üye olması amacıyla davet mektupları gönderilmiştir. Palmiye Kulübü, iki yıllık süre zarfında yeterli üye sayısına erişemediği için kapanmıştır. Uluslararası Palmiye Derneği, Güney Afrika Sikas ve Palmiye Derneği, Avustralya Palmiye Derneği, Kanada Palmiye Derneği ve bazı Botanik Derneklerine üyelik sonrası palmiye ve egzotik bitkiler konusunda bilgi birikimi artmıştır. Yurtdışı palmiye dernekleri ile yazışmalar sonrası, Ege Bölgesinin iklim koşullarının en az 80 palmiye türünü yetiştirmeye uygun olduğu görülmüştür. Palmiye merkezinin bulunduğu konum ılıman Akdeniz iklim kuşağında olmasına karşın, lokal olarak kötü mikro-klimaya sahip olduğundan hemen her kış, hava sıcaklığı, kısa süreli de olsa – (6-7) °C ye kadar düşebilmektedir. Antalya, Alanya ve Adana gibi daha ılıman bölgelerde 100’ ün üzerinde palmiye türü dış mekânda yaşamaya elverişlidir. Oysaki 90’ lı yıllarda Türkiye’ de bulunan palmiye türü sayısı egzotik türlerle birlikte 10’ u geçmemekteydi. Palmiye Merkezi’ nin üretim çalışmaları ile bu sayı 120’ e yükselmiştir. Günümüzde 45 palmiye türü dış mekânda rahatlıkla yaşayabilmektedir.

Bu bilgilerin literatüre kazandırılması amacıyla 2009 yılında yayınlanan “Palmiyeler” kitabı, oldukça rağbet görmektedir.

Palmiye Merkezi kuruluş aşamasında, bünyesindeki yaklaşık 5.500 metrekare alanı Türkiye’nin ilk “Palmetum”u (Yaşayan Palmiye Müzesi) için ayırmıştır. Bu alanın düzenlenmesine 1996 yılında başlanmış, 1997 yılında ilk dikimler yapılmıştır. Palmetum çevresini kuzeyde Washingtonia Palmiyeleri (*Washingtonia robusta* H.Wendl.), batıda Datça Hurmaları (*Phoenix theophrasti* Greuter), güneyde Kraliçe Palmiyeleri (*Syagrus romanzoffiana* (Cham.) Glassman) ve Afrika ağaçları, doğuda ise Altuni Mazılar (*Platyclusus orientalis* cv. “Aurea” (L.) Franco) sınırlamaktadır. Burada bulunan 300 m² süs havuzunda, Japon Koi balıkları, ortasındaki ufak adada ise Senegal Hurması (*Phoenix reclinata* Jacq.) bulunmaktadır. Zaman içinde, palmetum’a dikilen palmiye dışı bitki türlerinin sayısı, palmiyeleri kat kat geçmiş, Kaktüs Evi, Tropik Sera, Su Bahçeleri (Rüya

Bahçesi), Aşure Bahçesi, Ot Bahçesi ilavesi ile Palmiye Bahçesi zenginleşmiş ve 22.000 m² alana ulaşarak küçük bir Botanik Bahçesi oluşmuştur (Şekil 2-3).

Resim 2. Palmiye Merkezinden genel görünüş.

Resim 3. Palmiye Merkezinden genel görünüş.

Günümüzde Palmiye Merkezindeki koleksiyonda 33 adeti satışta olmak üzere toplam 111 adet farklı türde palmiye bulunmaktadır (Tablo 1).

Tablo 1. Palmiye merkezinde yer alan palmiye türleri

1	<i>Acaelorrhaphe wrightii</i> *	13	<i>Livistona rotundifolia</i>
2	<i>Archontophoenix alexandrea</i>	14	<i>Nannorrhops ritckieana</i>
3	<i>Archontophoenix purpurea</i> "Mount Lewis"	15	<i>Nannorrhops ritckieana</i> "Silver"
4	<i>Archontophoenix cunninghamiana</i>	16	<i>Parajubea cocoides</i>
5	<i>Arenga engleri</i> *	17	<i>Phoenix acoulis</i>
6	<i>Arenga microcarpa</i>	18	<i>Phoenix canariensis</i> *
7	<i>Arenga tremula</i>	19	<i>Phoenix dactylifera</i> *
8	<i>Bismarcia nobilis</i> "Silver"	20	<i>Phoenix reclinata x P. roebelenii</i>
9	<i>Brahea armata</i> *	21	<i>Phoenix roebelenii</i> *
10	<i>Brahea berlandieri</i>	22	<i>Phoenix rupicola</i> *
11	<i>Brahea brandegeii</i>	23	<i>Phoenix sylvestris</i> *
12	<i>Brahea dulcis</i>	24	<i>Phoenix</i> "Blue Hybrid"
25	<i>Brahea edulis</i>	57	<i>Phoenix theophrastii</i> *
26	<i>Brahea elegans</i> *	58	<i>Phoenix theophrastii</i> "Gölköy"*
27	<i>Butia capitata</i> *	59	<i>Ravanea glauca</i>

28	<i>Butia eriospatha</i>	60	<i>Ravanea rivularis</i>
29	<i>Carpenteria acuminata</i>	61	<i>Rhapis exelsa</i>
30	<i>Caryota maxima</i>	62	<i>Rhapis humulis</i>
31	<i>Caryota mitis</i>	63	<i>Roystonea regia</i>
32	<i>Chamaedorea cataractarum</i>	64	<i>Sabal bahamensis</i>
33	<i>Chamaedorea costaricana</i>	65	<i>Sabal domingensis*</i>
34	<i>Chamaedorea elegans *</i>	66	<i>Sabal maritima</i>
35	<i>Chamaedorea metallica</i>	67	<i>Sabal minor*</i>
36	<i>Chamaedorea microspadix *</i>	68	<i>Sabal palmetto*</i>
37	<i>Chamaedorea klotzschiana</i>	69	<i>Sabal princeps</i>
38	<i>Chamaedorea radicalis*</i>	70	<i>Sabal rosei</i>
39	<i>Chamaedorea seifrizii*</i>	71	<i>Sabal texensis*</i>
40	<i>Chamaedorea seifrizii</i> “Florida Hybrid”	72	<i>Seronea repens</i> “Blue”
41	<i>Chamaerops humulis*</i>	73	<i>Seronea repens</i> “ <u>Green</u> ”
42	<i>Chamaerops humulis</i> ”Cerifera”*	74	<i>Syagrus coronata</i>
43	<i>Chamaerops humulis</i> ”Sicula”	75	<i>Syagrus romanzoffianum *</i>
44	<i>Chamaerops humulis</i> ”Vulcano”	76	<i>Syagrus romanzoffianum</i> “Litoralis”
45	<i>Coccothrinax argentata</i>	77	<i>Syagrus spp.</i>
46	<i>Coccothrinax crinata</i>	78	<i>Trachycarpus fortunei*</i>
47	<i>Dypsis decaryi</i>	79	<i>Trachycarpus fortunei x</i> <i>T. wagnerianus*</i>
48	<i>Dypsis decipiens</i>	80	<i>Trachycarpus latisectus</i>
49	<i>Dypsis lutescens*</i>	81	<i>Trachycarpus martianus</i>
50	<i>Jubaea chilensis</i>	82	<i>Trachycarpus takil*</i>
51	<i>Licuala spinosa</i>	83	<i>Trachycarpus wagnerianus*</i>
52	<i>Livistona australis*</i>	84	<i>Trithrinax campestris</i>
53	<i>Livistona chinensis *</i>	85	<i>Wallichia densiflora</i>
54	<i>Livistona decipiens</i>	86	<i>Wallichia disticha</i>
55	<i>Livistona muelleri</i>	87	<i>Washingtonia filifera*</i>
56	<i>Livistona rigida</i> “Mariae”	88	<i>Washingtonia robusta*</i>

*Satiřta olan trler

3. Palmiye Merkezinde Bulunan Diğer Koleksiyonlar

Palmiye merkezinde ana tema palmiye koleksiyonlarının sergilenmesi ve üretimi olmasına rağmen, farklı türlerin koleksiyonlarına ve üretimlerine de yer verilmektedir. Örneęin merkezde yer alan su bahęeleri için, ilk etap olarak 4000 m² alan ayrılmış ve ęalıřmalar 1996 yılında başlamıştır. 2004 yılında geręekleřtirilen “Rüya Bahęesinde” ise 19 küçük yuvarlak havuzda 30 üzerinde tür, nilüfer sergilenmektedir. 2005 yılında, Botanik Bahęesi ikinci etap ęalıřmalarında, su bitkilerinin sergilediği bir havuz yapılmıştır. Bugün Merkezin Su-Sulak alan bitki koleksiyonu 180’e ulaşmıştır (şekil 2) (Resim 4-5).

Şekil 2. Botanik Bahçesi Planı

Resim 4. Rüya Bahçesi

Resim 5. *Nymphaea* 'Colorado'Resim 6. *Yucca baccata*

2004 yılı ilkbaharında yapımına başlanan “Kaktüs ve Sukkulent Evi” projesi 2005 yılında tamamlanmıştır. 2005 ilkbaharında ilk düzenlemeler yapılmış, Kaktüs Evi dışı ve içinde 300 dolayında kaktüs ve etli yapraklı (sukkulent) bitki sergilenmeye başlanmıştır (Resim 6-7-8). Kaktüs Evinin arkasında bulunan küçük bir alanda, tropik, subtropik ve ilginç meyvelerin sergilendiği bir Egzotik Meyveler Koleksiyonu da 2005 yılında bitirilmiştir. Botanik Bahçesi ziyaretçileri için yapılan “Zakkum Kafe” düzenlemesi 2005 yılı haziran ayında tamamlanmıştır. 2006 yılında Tropik Sera inşaatı bitirilmiş ve Palmiye Merkezi bahçelerinde, kışın soğuğa dayanamayacak olan, tropik ve subtropik bitkilerin bu serada barınmalarına olanak sağlanmıştır.

01 Haziran 2006 tarihinde yerli ve yabancı ziyaretçilere açılan Botanik Bahçesi, elaman yetersizliği ve maddi külfeti nedeni ile 2012 yılında paralı ziyarete kapatılmıştır. Son 10 yıldır, yalnız eğitim amaçlı olarak ilköğretim, lise ve üniversite öğrenci ve idarecilerini kabul etmektedir. Merkez, yaz stajı yapmak isteyen lisans ve lisansüstü öğrencilere olanak sağlamaktadır.

Resim 7. Kaktüs Serası görünüm , **Resim 8.** *Adenium obesum* (Forssk.) Roem. & Schult.

Günümüzde 20 civarı çalışanı ile birlikte hizmet veren merkez üretim tesislerinde çeşitli bitkilerin üretimini ve yetiştiriciliğini yapmaktadır. Palmiye merkezinin 20.000 m² lik satış birimleri alanı ve 12.000 m² lik sera alanı bulunmaktadır. Palmiye Merkezinde, palmiye dışında, çeşitli sikas türlerinin, Güney Afrika, Avustralya ve Amerika Kıtası kökenli çeşitli bitki ve ağacın Türkiye’de ilk üretim ve Akdeniz iklim koşullarına uyum denemeleri yapılmaktadır. Ayrıca merkezde yeni tür bitkinin üretim ve dayanıklılık çalışması gerçekleştirilmekte, bunlardan ülkemize adaptasyonu uygun olanlar seri üretime alınmaktadır (Resim 9).

Resim 9. Palmiye merkezinde yetiştirilen bazı bitki türleri örneği (*Cycas taitungensis* Thunb., *Ipomea lobata* (Cerv.) Thell., *Clerodendrum bungei* Steud.)

Palmiye merkezinde Cycadales takımına ait 12 tür bulunmaktadır. (Tablo 2).

Tablo 2. Palmiye merkezinde yer alan *Cycas* türleri

1	<i>Cycas circinalis</i>	7	<i>Dioon edule</i> var. <i>angustifolium</i>
2	<i>Cycas guizhouensis</i>	8	<i>Dioon spinulosum</i> *
3	<i>Cycas media</i>	9	<i>Encephalartos hildebrandtii</i>
4	<i>Cycas revoluta</i> *	10	<i>Macrozamia communis</i>
5	<i>Cycas taitungensis</i> *	11	<i>Macrozamia riedlei</i>
6	<i>Cycas thouarsii</i>	12	<i>Zamia furfuracea</i>

*Satışta olan türler

Palm *Dioon edule* var. *angustifolium* ve satışta olan *Cycas* ssp. türleri farklı peyzaj çalışmalarında tercih edilmektedir. Palmiye merkezi temelde palmiye üretimi ve adaptasyonu üzerine yoğunlaşsa da farklı egzotik bitki ve meyveler üzerinde üretim ve satış faaliyetleri mevcuttur. Tablo 3’ te Palmiye merkezinde bulunan bitki koleksiyonları listesi verilmiştir.

Tablo 3. Palmiye merkezinde üretilen bazı egzotik bitki ve meyve türleri

1	<i>Strelitzia regina</i>	20	<i>Carica papaya</i>
2	<i>Strelitzia juncea</i>	21	<i>Carissa grandiflora</i>
3	<i>Strelitzia nicolai</i>	22	<i>Citrus aurantium</i>
4	<i>Strelitzia regina</i> “Gold”	23	<i>Citrus fortunella</i> “Microcarpa”
5	<i>Musa paradisiaca</i>	24	<i>Citrus lemon</i> “Variegata”
6	<i>Musa velutina</i>	25	<i>Cyphomandra betacea</i>
7	<i>Musa</i> “Helen’s Hybrid “	26	<i>Diospyros kaki</i>
8	<i>Ensete ventricosum</i> “Maurellii” (<i>Musa ensete</i>)	27	<i>Eriobotrya japonica</i>
9	<i>Musella lasiocarpa</i>	28	<i>Litchi chinensis</i>
10	<i>Musa ornata</i>	29	<i>Mangifera indica</i>
11	<i>Ravenala madagascariensis</i>	30	<i>Musa paradisiaca</i>
12	<i>Beucarnea recurvata</i>	31	<i>Passiflora edulis</i>
13	<i>Beaucarnea stricta</i>	32	<i>Passiflora quadrangularis</i>
14	<i>Acca sellowiana</i> “Feijjo”	33	<i>Persea gratissima</i>
15	<i>Actinidia delicosa</i>	34	<i>Phoenix dactylifera</i>
16	<i>Ananas comosus</i> “Pineapple”	35	<i>Psidium guajava</i>
17	<i>Annona cherimolia</i>	36	<i>Psidium littorale</i>
18	<i>Annona squamosa</i>	37	<i>Physalis peruviana</i>
19	<i>Averrhoa carambola</i>	38	<i>Solanum muricatum</i>

Tropik ve subtropik meyvelerin yanı sıra, ülkemizin doğal değişik meyveleri yenilebilen veya bir yolla faydalanılan, az rastlanan bitkilere de koleksiyonda yer ayrılmıştır. Merkezde kaktüs ve etli yapraklı tür sayısı 300’ ü aşmaktadır (Tablo 4).

Tablo 4. Palmiye merkezinde yer alan bazı kaktüs ve etli yapraklı bitki türleri

1	<i>Agave americana</i>	6	<i>Echinocereus triglochidiatus</i>
2	<i>Aloe vera</i>	7	<i>Euphorbia grandicornis</i>
3	<i>Crassula ovata</i>	8	<i>Opuntia ficus-indica</i>
4	<i>Echeveria elegans</i>	9	<i>Trichocereus pachanoi</i>
5	<i>Echinopsis eyriesii</i>	10	<i>Yucca baccata</i>

Kaktüs ve etli yapraklı türlerin üretimi siparişe bağlı olarak gerçekleştirilebilmektedir. Bu nedenle bu türlerdeki üretim sayısı oldukça fazladır. Ayrıca merkezde sucul, otsu-yer örtücü ve şifalı bitki üretimi gerçekleştirilmektedir (Tablo5).

Tablo 5. Palmiye merkezinde yer alan bazı sucul bitki türleri

1	<i>Achillea ptarmica</i>	16	<i>Alisma lanceolatum</i>
2	<i>Acorus calamus</i>	17	<i>Alisma natans</i>
3	<i>Acorus gramineus</i> “Variegatus”	18	<i>Alocasia amazonica</i>
4	<i>Adiantum raddianum</i>	19	<i>Alocasia macrorrhiza</i>
5	<i>Ajuga reptans</i>	20	<i>Arrhenatherum elatius</i> “Variegatum”
6	<i>Alcea rosea</i>	21	<i>Arundo donax variegata</i>
13	<i>Aponogeton distachyos</i>	22	<i>Juncus ensifolius</i>
14	<i>Bambusa vulgaris</i>	23	<i>Lythrum salicaria</i>

15	<i>Carex morrowii</i> "Variegata"	24	<i>Nymphoides peltata</i>
25	<i>Carex morrowii</i> "Variegata"	57	<i>Nymphoides peltata</i>
26	<i>Carex pendula</i>	58	<i>Orontium aquaticum</i>
27	<i>Calla palustris</i>	59	<i>Pancratium maritimum</i>
28	<i>Caltha palustris</i> "Multiplex"	60	<i>Pistia stratiotes</i>
29	<i>Canna pretoria</i>	61	<i>Phalaris arundinacea</i>
30	<i>Ceratophyllum</i> "Demersum"	62	<i>Phragmites australis</i> "Variegata"
31	<i>Cladium mariscus</i>	63	<i>Pontederia cordata</i>
32	<i>Cortaderia selloana</i>	64	<i>Pontederia cordata</i> "Alba"
33	<i>Cyperus alternifolius</i>	65	<i>Potamogeton natans</i>
34	<i>Cyperus longus</i>	66	<i>Potamogeton pectinatus</i>
35	<i>Cyperus papyrus</i>	67	<i>Ranunculus aquatilis</i>
36	<i>Equisetum americanum</i>	68	<i>Sagittaria latifolia</i>
37	<i>Equisetum hyemale</i>	69	<i>Sagittaria filiformis</i>
38	<i>Erianthus ravennae</i>	70	<i>Salvinia auriculata</i>
39	<i>Eucomis hybrid</i>	71	<i>Scirpus cernuus</i>
40	<i>Gladiolus callianthus</i>	72	<i>Scirpus lacustris</i>
41	<i>Hemerocallis fulva</i>	73	<i>Scirpus lacustris</i> 'Albescens'
42	<i>Hibiscus palustris</i>	74	<i>Scirpus tabernaemontanii</i> "Zebrinus"
43	<i>Houttuynia cordata</i>	75	<i>Seteria palmefolia</i>
44	<i>Hypericum calycinum</i>	76	<i>Talinium-paniculatum</i>
45	<i>Imperata cylindrica</i> "Rubra"	77	<i>Tamarix parviflora</i>
46	<i>Iris kaempferi</i>	78	<i>Tamarix ramosissima</i>
47	<i>Iris laevigata</i>	79	<i>Thalia dealbata</i>
48	<i>Iris laevigata</i> "Rose Queen"	80	<i>Thalictrum lucidum</i>
49	<i>Iris pseudoacorus</i> "Variegatus"	81	<i>Tradescantia andersoniana</i>
50	<i>Iris setosa</i>	82	<i>Tulbachia violacea</i>
51	<i>Iris sibirica</i>	83	<i>Typha angustifolia</i>
52	<i>Iris xanthospuria</i>	84	<i>Typha domingensis</i>
53	<i>Lemna minor</i>	85	<i>Typha latifolia</i> "Variegata"
54	<i>Lobelia cardinalis</i>	86	<i>Typha minima</i>
55	<i>Lysimachia nummularia</i> "Aurea"	87	<i>Zantedeschia aethiopica</i>
56	<i>Juncus littoralis</i>	88	<i>Zephranthes candida</i>
47	<i>Juncus maritimus</i>		

Tablo 6. Palmiye merkezinde yer alan bazı otsu-yer örtücü bitki türleri

1	<i>Achillea ptarmica</i>	13	<i>Juncus effusus</i>
2	<i>Ajuga reptans</i>	14	<i>Lobelia cardinalis</i>
3	<i>Alcea rosea</i>	15	<i>Mischantus sinensis</i>
4	<i>Allium sp.</i>	16	<i>Mischantus sinensis</i> Variegata
5	<i>Aptenia cordifolia</i>	17	<i>Ocimum basilicum</i>
6	<i>Briza maxima</i>	18	<i>Ophiopogon japonicus</i>
7	<i>Carex comans</i>	19	<i>Ophiopogon planiscapus</i> Nigrescens
8	<i>Carex morrowii</i> Variegata	20	<i>Osteospermum barberiae</i>
9	<i>Carex pendula</i>	21	<i>Oxalis triangularis</i>
10	<i>Carex silver spectra</i>	22	<i>Pennisetum glaucum</i> "Purple Majesty"

11	<i>Carpobrotus acinaciformis</i>	23	<i>Pennisetum setaceum</i> Rubrum
25	<i>Cortaderia selloana</i>	34	<i>Phalaris arundinacea</i> Variegata
26	<i>Cymbopogon citratus</i>	35	<i>Polygonum capitatum</i>
27	<i>Cyperus alternifolius</i>	36	<i>Portulaca grandiflora</i>
28	<i>Cyperus longus</i>	37	<i>Salvia</i> Türleri
29	<i>Cyperus papyrus</i>	38	<i>Santolina chamaecyparissus</i>
30	<i>Deschampsia cespitosa</i>	39	<i>Scirpus cernuus</i>
31	<i>Erianthus ravennae</i>	40	<i>Sedum</i> Türleri
32	<i>Festuca ovina</i> Glauca	41	<i>Setaria palmefolia</i>
33	<i>Imperata cylindrica</i> Rubra	42	<i>Tulbaghia violacea</i>

Tablo 7. Palmiye merkezinde yer alan bazı şifalı örtücü bitki türleri

1	<i>Achillea millefolium</i>	14	<i>Lavandula angustifolia</i>
2	<i>Asparagus officinalis</i>	15	<i>Liquidambar orientalis</i>
3	<i>Capsicum annuum</i>	16	<i>Momordica charantia</i>
4	<i>Cassia angustifolia</i>	17	<i>Passiflora edulis</i>
5	<i>Cichorium intybus</i>	18	<i>Pistacia lentiscus</i>
6	<i>Coriandrum sativum</i>	19	<i>Robinia pseudoacacia</i>
7	<i>Cymbopogon citratus</i>	20	<i>Rosmarinus officinalis</i>
8	<i>Digitalis purpurea</i>	21	<i>Ricinus communis</i>
9	<i>Epilobium angustifolium</i>	22	<i>Salvia officinalis</i>
10	<i>Ginkgo biloba</i>	23	<i>Thymus vulgaris</i>
11	<i>Hedera helix</i>	24	<i>Verbena officinalis</i>
12	<i>Helianthus tuberosus</i>	25	<i>Vitex agnus</i>
13	<i>Laurus nobilis</i>	26	<i>Ziziphus jujuba</i>

Son 10 yıldır doğal Akdeniz bitki türlerinin kültüre alınması çalışmalarını da yürütmektedir. Bu kapsamda endemik tür olan *Iris xanthospuria* B.Mathew & T.Baytop) M.B.Crespo kültüre alınmış ve 2009 tarihinde satışa sunulmuştur. 2021 yılı yurt dışı tohum satışları 1.480.000 adete ulaşmıştır. Merkezin Egzotik üretimine diğer katkısı ise dünyada bir ilk olan *Nerium oleander* “Esener”; 1999 yılında palmiye merkezinde, bir zakkumun mutasyon gösteren tek bir dalından Dr. Ragıp Essner tarafından üretilen ve palmiye merkezinde kültüre alınan kültür varyetesidir.

Palmiye Merkezi, 80.000 m² alan üzerine kurulmuştur. Bu alanın bir kısmı Köyceğiz Gölü su seviyesinden daha yüksek değildir. Kışın yağmurlarla bu alan göl haline gelmektedir. Merkezimiz 2003 yılında ağırlıklı olarak su bitkileri üretimine başlamıştır. Üretim programımızda su içinde olan nilüfer, su yüzeyinde yaşayan, Su Salatası, Su Mercimeği ve Su Sümbülü gibi bitkiler yanında çeşitli sulak alan-bataklık (havuz kenarı) bitkileri bulunmaktadır.

***Nerium oleander* L. cv. “Esener”, cv. nov.**

Diganoz-Nerium oleander “Esener”; çok katlı kırmızı çiçekli ve yaprakları yeşil-sarı renklere sahip olan alacalı zakkumdan (*Nerium oleander* “Variegata”)’dan; çiçekleri yalınkat, beyaz-pembe renkli, yaprakları yeşil-beyaz ve orak şeklinde olması ile ayrılmaktadır (Resim 10-11).

Resim 10. *Nerium oleander* "Esener" e ait yaprak ve çiçek yapısı

Resim 11. *Nerium oleander* "Esener" e ait habitus görünüşü

Etimoloji-Palmiye merkezinin kurucusu Dr. Ragıp Esener'e ithaf edilmiştir.

4. Palmiye Merkezindeki Son Gelişmeler

1993 yılında Dr. Ragıp Esener tarafından Muğla'nın Köyceğiz ilçesinde kurulan Palmiye merkezi bilim ve eğitim alanında özellikle Palmiye türleri konusunda çeşitli katkılar sağlamıştır. Palmiye Merkezi Web sayfasında, 2003 yılından beri "Ayın Bitkisi" ve "Ayın Haberleri" yayınlamaktadır. "Peyzajda 4. Boyut" programı ile her ay belirlenen türler Türkçe ve İngilizce olarak tanıtılmaktadır. Kesintisiz olarak devam eden programda şimdiye kadar tanıtılan bitki türü 220'ye ulaşmıştır. Merkez, tüm bu hizmetlerin yanında Botanik Bahçesi veya Koleksiyon Bahçeleri kurmak isteyen girişimcilere de teknik bilgi sağlamaktadır.

Ülkemiz süs bitkileri üretiminde önemli bir kültür çeşitliliğine sahip olan, "Palmiye Merkezi", önemli bir doğa koruma merkezi niteliğinde olup, ülkemizde bulunan özellikle Akdeniz Flora Bölgesi kökenli egzotik ve doğal kökenli süs bitki koleksiyonları için

öncelikli gen koruma niteliği taşımaktadır. Bundan dolayı, “Palmiye Merkezi” ülkemiz için kültürel miras alanları listesinde gösterilmesi gerekmektedir.

5. Kaynaklar

- Anonim, (2023). About Palms: Introduction | PALMweb, (Erişim Tarihi: 11.05.2023).
- Carmen Armenta-Méndez, L., Ortega-Nieblas, M.M., Gallo-Reynoso, J.P., Gardea, A.A., Wilder, B., González-Aguilar, G., & Preciado-Saldaña, A.M. (2019). Proximal chemical analysis and secondary metabolites in *Washingtonia robusta* fruit (Arecaceae): relevance for the feeding of wildlife and human. *Botanical Sciences*, 97(1), 133-144.
- Esener, R. (1999). *Palmiyeler*, Palmiye Merkezi, s.96, Ankara.
- Uzun, G., & Söğüt, Z. (1998). *Palmiyeler ve Peyzaj Mimarlığında Kullanımı* Çukurova Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Genel Yayın No: 207, Yardımcı Ders Kitapları Yayın No: B-20, Adana.